

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«لایحه اصلاح ماده (۸) قانون بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه»

مخصوص صحن علنی

مشخصات لایحه

شماره ثبت:

۲۴۶

شماره چاپ:

—

تاریخ چاپ:

—

معاونت مطالعات
حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۷۵۳۵

تاریخ انتشار:

۱۴۰۰/۳/۹

مقدمه

لایحه اصلاح ماده (۸) قانون بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه با هدف جبران خسارات مالی وارده به تمام خودروها (اعم از خودروهای متعارف و گرانیقیمت) تا سقف تعهدات شرکت بیمه‌گر مندرج در بیمه‌نامه، توسط دولت تدوین و در تاریخ ۱۳۹۹/۶/۵ در مجلس شورای اسلامی اعلام وصول گردید. در نتیجه اصلاحات مندرج در لایحه دولت، در خسارات وارده به خودروهای گرانیقیمت و غیرمتعارف، شرکت بیمه مکلف به پرداخت خسارت مالی تا سقف تعهدات مذکور در بیمه‌نامه گردیده و اصل تناظر در خصوص پرداخت خسارت در نظر گرفته نخواهد شد.

لایحه فوق‌الذکر در کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی بررسی و در راستای تصویب پیشنهاد دولت با اعمال برخی اصلاحات و افزودن یک ماده به لایحه، میزان خسارت مالی قابل پرداخت از سوی شرکت بیمه به دارندگان خودروهای غیرمتعارف افزایش یافته است. در این گزارش به بررسی مصوبه کمیسیون اقتصادی می‌پردازیم.

بررسی مصوبه کمیسیون اقتصادی مجلس

کمیسیون اقتصادی مجلس، تبصره «۳» ماده (۸) قانون فوق را به شرح زیر اصلاح نموده است:

«تبصره «۳» - در صورتی که خودروی حادثه‌دیده از نوع خودروی متعارف باشد، خسارات وارده تا سقف تعهدات مالی بیمه‌گر اعم از اجباری و اختیاری توسط بیمه‌گر و مازاد بر آن توسط مقصر حادثه جبران می‌شود. در صورتی که خودروی خسارت‌دیده از نوع خودروی غیرمتعارف باشد، خسارات وارده تا سقف تعهدات بیمه‌گر اعم از اجباری و اختیاری توسط بیمه‌گر جبران می‌شود. مازاد بر آن، صرفاً تا میزان خسارت متناظر وارده به گران‌ترین خودروی متعارف توسط مقصر حادثه قابل جبران است.»

همچنین در مصوبه کمیسیون یاد شده، یک ماده به لایحه دولت افزوده شده که به موجب آن، تبصره «۴» قانون مذکور به شرح زیر اصلاح شده است:

«تبصره «۴» - منظور از خودروی متعارف خودرویی است که قیمت آن معادل و یا کمتر از سقف تعهدات بدنی که در ابتدای هر سال مشخص می‌شود، باشد.»

بر مصوبه فوق نقدها و ایرادات زیر وارد است:

۱. مصوبه فوق منجر به افزایش مبلغ حق بیمه شخص ثالث خودرو و در نهایت ممکن است منتهی به بیمه‌گریزی و فشار بر طبقات متوسط و پایین جامعه شود. توضیح آنکه، از یکسو اصلاحات اعمالی در تبصره «۳» ماده (۸) قانون با افزایش تعهدات شرکت‌های بیمه در پرداخت خسارات، منجر به افزایش ریسک شرکت‌های مذکور و در نهایت افزایش میزان حق بیمه می‌شود. این در صورتی است که در وضعیت کنونی، بیمه‌گر در خصوص خودروهای متعارف در حد تعهد قرارداد بیمه شخص ثالث پرداخت خسارت را انجام می‌دهد و در خصوص خودروهای غیرمتعارف، پرداخت خسارت به صورت متناظر با خودروی متعارف صورت می‌پذیرد. لیکن در صورت نهایی شدن مصوبه فوق، بیمه‌گر موظف است در خصوص خودروهای غیرمتعارف، در ابتدا تمامی تعهد ایجاد شده وفق قرارداد را بدون ملاحظه تناظر با خودروی متعارف بازپرداخت کند. این سازوکار به معنای خروج بیشتر منابع از شرکت‌های بیمه‌گر و افزایش ریسک آنهاست که در نتیجه اثر خود را در افزایش حق بیمه‌ها نشان می‌دهد.

از سوی دیگر، این وضعیت با اصلاح تبصره «۴» ماده (۸) قانون تشدید نیز خواهد شد؛ زیرا در آن مبنای تعیین خودرو متعارف، تغییر نموده و «از کمتر از ۵۰ درصد سقف تعهدات بدنی» به «معادل و یا کمتر از سقف تعهدات بدنی» تبدیل شده است. با این تغییر، مبنای تعیین خودروی متعارف به میزان دوبرابر افزایش یافته و ریسک شرکت‌های بیمه نیز به میزان قابل توجهی افزایش خواهد یافت؛ زیرا شرکت‌های بیمه‌گر بدینسان مکلفند میزان دو برابر خسارت مالی نسبت به وضعیت فعلی را در سقف تعهدات خود بپردازند. لذا هزینه‌های دارندگان خودروهای متعارف - که تعداد غالب دارندگان خودرو را تشکیل می‌دهند - در خصوص دریافت بیمه‌نامه افزایش خواهد یافت.

۲. به نظر می‌رسد مصوبه کمیسیون اقتصادی منافع کمتری را نسبت به آسیب‌های آن دربر داشته باشد. توضیح آنکه مطابق قانون فعلی، خودروهایی که قیمت آنها کمتر از نصف تعهدات بدنی باشد (خودروهای با قیمت کمتر از ۳۲۰ میلیون تومان) خودرو متعارف تلقی و خسارت مالی تا سقف بیمه‌نامه به آنها پرداخت می‌شود؛^۱ لیکن خودروهای گران‌تر از این قیمت، مشمول اصل تناظر می‌شوند. با توجه به اینکه عموم خودروهای موجود در کشور که مورد استفاده مردم هستند، خودروهای متعارف و با ارزش کمتر از مبلغ مذکور می‌باشند، لذا به نظر می‌رسد با توسعه دایره جبران خسارت مالی و عدول از اصل تناظر، علی‌رغم محاسن جبران میزان بیشتری از خسارت مالی وارده به خودروهای گران‌قیمت، ضررهای ناشی از آن قابل توجه خواهد بود و باید مورد امعان نظر قرار گیرد.

۳. مصوبه کمیسیون موجب تبعیض در جبران خسارت برای زیان‌دیدگان می‌شود؛ زیرا مطابق تبصره «۳» اصلاحی، چنانچه دارنده خودروی مسبب حادثه بیمه‌نامه اختیاری و اضافی تحصیل نموده باشد، خسارت بیشتری به زیان‌دیده پرداخت می‌شود و در غیر این صورت خسارت کمتری به زیان‌دیده قابل پرداخت می‌باشد. این امر می‌تواند به اعمال تبعیض ناروا در حق زیان‌دیدگانی بینجامد که مالک خودرو مقابل آنها بیمه اضافی تحصیل نکرده و خسارت کمتری از آنها جبران می‌شود. لذا مصوبه از این حیث، مغایر اصل سوم (۳) قانون اساسی است.

۴. به موجب مصوبه کمیسیون اقتصادی، شرکت بیمه‌گر مکلف به جبران خسارت مالی برای کلیه خودروها اعم از متعارف و غیرمتعارف تا سقف مقرر در بیمه‌نامه خواهد شد. با تصویب این مصوبه در صحن علنی مجلس شورای اسلامی، اجرای این احکام برای

۱. مطابق بخشنامه شماره ۹۰۰۰/۱۶۵۲۳۷/۱۰۰ مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۲۷ رئیس قوه قضائیه نرخ دیه کامل در سال ۱۴۰۰ مبلغ ۴۸۰ میلیون تومان تعیین گردیده که در ماه‌های حرام یک‌سوم به آن افزوده می‌شود و به مبلغ ۶۴۰ میلیون تومان بالغ می‌شود. برابر ماده (۸) قانون بیمه اجباری، تعهدات بدنی بیمه‌گر در خسارات بدنی معادل دیه کامل در ماه‌های حرام مقرر گردیده و تبصره «۴» ماده مذکور، خودرویی را متعارف تلقی نموده که ارزش آن کمتر از نصف سقف تعهدات بدنی بیمه‌گر در هر سال باشد. لذا خودروهای با قیمت کمتر از ۳۲۰ میلیون تومان در سال ۱۴۰۰ مطابق تعریف قانون فوق، خودرو متعارف محسوب می‌شوند.

تمامی شرکت‌های بیمه‌گر لازم‌الاجراست. از آنجا که حق بیمه دریافتی بیمه‌گران در سال گذشته مبتنی بر ریسک و تعهدات قانون گذشته بوده است، اما با تصویب قانون جدید، تعهدات و ریسک بیمه‌گران افزایش خواهد یافت، این مسئله زمینه افزایش هزینه بیمه‌گران و به‌خصوص بیمه ایران که شرکتی دولتی است را فراهم می‌کند و این به‌معنای افزایش هزینه‌های عمومی بوده و لذا تبصره «۴» از این جهت مغایر اصل هفتادوپنجم (۷۵) قانون اساسی است.

۵. با تغییر مبنای تعیین خودروی متعارف در ماده (۲) مصوبه، خودروهای بیشتری در زمره خودرو متعارف قرار خواهد گرفت و نتیجه آن، لزوم جبران کامل خسارت مالی تا سقف ۶۴۰ میلیون تومان (سقف تعهد بدنی بیمه‌گر) توسط دارندگان خودروهاست. این امر با توسعه دایره مسئولیت مدنی، ریسک عموم رانندگان را به میزان قابل توجهی در قبال خسارات مالی افزایش داده و احتمال افزایش تعداد زندانیان مالی ناشی از عدم امکان جبران خسارات مالی وارده به خودروها را افزایش می‌دهد.

۶. ماده (۸) قانون فعلی با پذیرش نظریه «ریسک» و در راستای عدالت اجتماعی در جامعه به تصویب نهایی رسیده است که آثار مثبت فراوانی داشته و موجب کاهش قابل توجه تعداد زندانیان، ایجاد آرامش اجتماعی و جلوگیری از تحمیل مسئولیت ناروا برای عموم مردم گردیده است. مصوبه کمیسیون اقتصادی، ممکن است پذیرش این موضوع را در معرض مخاطره قرار دهد. در ضمن رد آن در شورای محترم نگهبان بسیار محتمل است.

نتیجه‌گیری

این لایحه و مصوبه صرفاً موجب توسعه جبران خسارت دارندگان خودروهای لوکس و گران‌قیمت در ازای تحمیل هزینه آن به عموم مردم می‌شود و موجب افزایش قابل توجه حق بیمه شخص ثالث عموم خودروها می‌گردد. لذا بررسی منافع و مضار ناشی از آن باید مورد بازنگری قرار گیرد. زیرا با افزایش هزینه‌ها و ریسک شرکت‌های بیمه و افزایش قابل توجه مبلغ حق بیمه شخص ثالث خودرو، مردم مجبور به پرداخت هزینه‌های به‌مراتب بیشتری برای اخذ بیمه‌نامه خودرو خواهند شد. این امر ممکن است موجب بیمه‌گریزی و تبعات بعدی گردد. ازسوی دیگر، به احتمال فراوان، مصوبه فوق در شورای محترم نگهبان نیز با ایراد مواجه می‌شود. در ضمن، مصوبه کمیسیون اقتصادی با تغییر مبنای تعیین خودروی متعارف، هزینه شرکت‌های بیمه‌گر از جمله شرکت دولتی بیمه ایران و میزان مسئولیت مدنی دارندگان خودروها را در قبال خسارات مالی تا دوبرابر افزایش داده است. لذا با توجه به دلایل مذکور در این گزارش، قویاً عدم تصویب و رد مصوبه کمیسیون اقتصادی مورد پیشنهاد است. در صورت اصرار به تصویب، با رعایت قانون آیین‌نامه داخلی مجلس، اعاده مصوبه به کمیسیون مذکور جهت اعمال اصلاحات لازم پیشنهاد می‌شود.

جدول مصوبه کمیسیون اقتصادی و نظرات مرکز پژوهش‌ها

شماره ماده	مصوبه کمیسیون اقتصادی	موافق	مخالف	ارجاع به کمیسیون	اظهارنظر کارشناسی	متن اصلاحی
ماده (۱)	تبصره «۳» ماده (۸) قانون بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه - مصوب ۱۳۹۲/۲/۲۰ به شرح زیر اصلاح می‌شود: تبصره «۳» - در صورتی که خودروی حادثه‌دیده از نوع خودروی متعارف باشد، خسارات وارده تا سقف تعهدات مالی بیمه‌گر اعم از اجباری و اختیاری توسط بیمه‌گر و مازاد بر آن توسط مقصر حادثه جبران می‌شود. در صورتی که خودروی خسارت‌دیده از نوع خودروی غیرمتعارف باشد، خسارات وارده تا سقف تعهدات بیمه‌گر اعم از اجباری و اختیاری توسط بیمه‌گر جبران می‌شود. مازاد بر آن، صرفاً تا میزان خسارت متناظر وارده به گران‌ترین خودروی متعارف توسط مقصر حادثه قابل جبران است.		✓	✓	این ماده با افزایش میزان جبران خسارت توسط شرکت‌های بیمه موجب افزایش حق بیمه خواهد شد ضمن اینکه این مصوبه ممکن است موجب تبعیض میان زیان‌دیدگان شود؛ زیرا آن دسته از زیان‌دیدگان که خودرو طرف مقابل آنها دارای بیمه تکمیلی است، جبران خسارت بیشتری نسبت به زیان‌دیدگانی که خودرو طرف مقابل آنها فاقد چنین بیمه‌نامه‌ای باشد، دریافت می‌نمایند.	حذف تبصره مورد پیشنهاد است. در صورت اصرار به تصویب این ماده، متن زیر در قالب الحاق یک تبصره به ماده (۹) قانون مطرح شود: در هر حال بیمه‌گر مکلف است خسارت وارده را تا سقف تعهدات خود اعم از اجباری و اختیاری جبران کند.
ماده (۲)	تبصره «۴» ماده (۸) قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود: تبصره «۴» - منظور از خودروی متعارف خودرویی است که قیمت آن معادل و یا کمتر از سقف تعهدات بدنی که در ابتدای هر سال مشخص می‌شود، باشد.		✓		مطابق این ماده، مبنای تعیین خودرو متعارف به میزان دوبرابر افزایش یافته است و نتیجتاً خودروهای تا ارزش ۶۴۰ میلیون تومان خودرو متعارف تلقی شده و مشمول قاعده تناظر در جبران خسارت مالی نمی‌شوند. حال آنکه میزان فعلی آن، ۳۲۰ میلیون تومان است. لذا این ماده با افزایش مضاعف حق بیمه و نیز افزایش تعداد زندانیان ناشی از عدم امکان پرداخت خسارت مالی، مشکلات ماده قبلی را تشدید خواهد نمود.	حذف تبصره مورد پیشنهاد است.